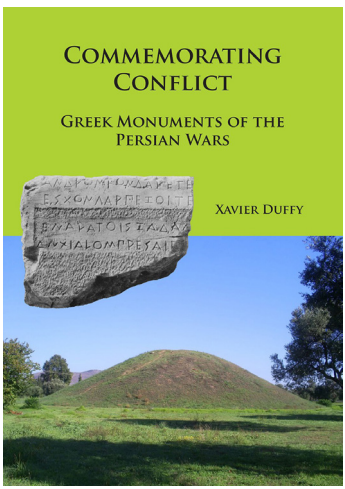
Boekbesprekingen

Xavier Duffy, Commemorating conflict: Greek monuments of the Persian Wars. Oxford: Archeopress Publishing, 2018. ISBN 978-1-78491-839-2, 220 pag., ca. €40.

De nasleep van de strijd tussen de Grieken en Perzen staat centraal in het boek *Commemorating Conflict: Greek monuments of the Persian Wars* van Xavier Duffy. Dit werk komt voort uit zijn PhD-onderzoek, die hij uitvoerde aan de University of Birmingham's *School of Classics, Ancient History and Archaeology*. Deze gemengde achtergrond komt goed tot uiting in het boek.

Duffy opent zijn boek door direct in de eerste alinea zijn hoofdvraag naar voren te schuiven: hoe herdachten Grieken, voornamelijk tijdens de Klassieke Periode (ca. 480-323 v.Chr.), collectief de Perzische Oorlogen?[1] Het boek begint met vier hoofdstukken (in totaal 52 pagina's), waarvan de eerste twee dienen ter introductie van de Perzische oorlogen. Daarna komen de verschillende *commemorative groups* en verschillende aspecten van herdenken aan bod in hoofdstuk drie en vier. Hij behandelt fysieke plekken, zoals de locatie van slagvelden en monumenten, en niet-materiële manieren van herdenken, zoals eden. Het grootste gedeelte van zijn boek komt naar voren in hoofdstuk vijf (139 pagina's). Hierin beoordeelt Duffy alle overgeleverde monumenten voor de Perzische Oorlogen op basis van betrouwbaarheid. Duffy stelt dat het bestuderen van meerdere soorten manieren van herdenken alsmede een grote geografische diversiteit (veel *poleis*), leidt tot een beter inzicht in de variatie die de Griekse *poleis* hadden ten opzichte van het herdenken van de Perzische Oorlogen, maar ook ten opzichte van het herdenken van oorlog in de oudheid in het algemeen.[2] Ik begin de review met een discussie ten opzichte van de individuele momenten, aangezien dat het grootste gedeelte van het boek in beslag neemt. Vervolgens behandel ik het collectieve aspect dat Duffy onderzoekt. Als laatste komt

mensenrechten werkbestand 1.indd 371 1-10-2020 23:18:09

kort een toevoeging van Duffy aan de definitie van monument aan bod.

Met name de individuele discussie van de monumenten in hoofdstuk vijf is zeer nuttig. Hier wordt aandacht besteed aan de betrouwbaarheid en identificatie van de monumenten in relatie tot de Perzische Oorlogen. Dit doet Duffy op basis van archeologie, literaire bronnen en historiografische interpretaties van de monumenten. Zo benoemt hij bijvoorbeeld een Atheense grafheuvel bij Marathon als een betrouwbare bron op basis van Thucydides, Pausanias en archeologische vondsten. Daarnaast is de link met de Perzische Oorlogen ook duidelijk aanwezig bij deze grafheuvel.[3] Het graf van Miltiades benadert Duffy daarentegen met zeer veel scepsis, omdat de enige referentie aan dit graf, van Pausanias (tweede eeuw n.Chr.) komt en er weinig archeologisch bewijs is voor het bestaan van het graf van Miltiades.[4] Hierdoor is deze discussie van grote waarde voor iedereen die de Perzische Oorlogen of herinneringscultuur in de Griekse wereld bestudeert. Daarnaast geeft hij citaten van alle primaire literaire bronnen die hij gebruikt. Dit is een goed startpunt indien je van plan bent om verder te lezen over de Perzische Oorlogen in primaire literatuur.

Ondanks deze uitgebreide discussie over de individuele monumenten, is het onduidelijk wat precies het einddoel is van deze bespreking. De discussie dient deels ter ondersteuning van de eerdere hoofdstukken, maar het ontbreken van een conclusie zorgt ervoor dat het boek abrupt eindigt en dat is een groot gemis. Verder worden sommige monumenten geaccepteerd als betrouwbaar op basis van veel bewijs, maar soms is enkel een referentie van Herodotus genoeg om het monument als betrouwbaar te categoriseren. Dit lijkt tegenstrijdig te zijn met het idee dat hij schetst op pagina 53: "[...] its existence, probable dating, and commemorative focus would have to be secure."[5] Een enkele passage van Herodotus lijkt niet genoeg om dit doel te bereiken.[6]

Het gedeelte over de *commemorative groups* (hoofstuk drie) splitst hij op in drie categorieën: *polis*, *Amphictyonic League* en Pan-Helleens.[7] Waar het doel was om de collectieve herinnering van de Grieken te beschrijven, verkleint dit de focus van het boek aanzienlijk. De meeste steden die hij behandelt, zijn bijvoorbeeld alsnog de grote *poleis* (zoals Athene en Sparta). Dit is gedeeltelijk een noodzakelijke keuze vanwege gebrek aan bronmateriaal, maar tegelijkertijd voldoet het niet aan de belofte van het beschrijven van de collectieve Griekse herinneringscultuur. Omdat de meeste belangrijke veldslagen in en rondom het Griekse vasteland plaatsvonden, is het natuurlijk wel logisch dat de focus van zijn boek daar ligt. Echter, zoals

mensenrechten werkbestand 1.indd 372 1-10-2020 23:18:09

al gesteld, probeert hij ook een grotere geografische diversiteit aan te tonen; deze blijft beperkt tot het Griekse vasteland.

Interessant zou zijn om het boek breder te trekken naar bijvoorbeeld de Ionische steden in Klein-Azië of bijvoorbeeld Kyrene. Dit waren Griekse steden binnen het Perzische Rijk en ze zouden Duffy's collectieve herinneringscultuur verbreden. Afwezigheid van bewijs kan ook een hint zijn van de manier waarop mensen om gingen met de oorlogen. Dit vergt echter wel een complexere en uitgebreidere introductie ten opzichte van *memory studies*. Hoe gingen de Grieken die onder het Perzische Rijk vielen met deze oorlog om? Hoe herinnerden zij de Perzische Oorlogen? Hij noemt wel een beeld van Alexander I uit Macedonië die, nadat hij eerst de kant van de Perzen had gekozen, tijdens de slag van Plataea van kant wisselde. Via dit monument wilde hij zijn hulp bij het verdrijven van de Perzen benadrukken.[8]

De toevoeging in hoofdstuk vier van niet-materiële manieren van herdenken als een 'monument' is een belangrijk punt van Duffy. Eden en bepaalde rituelen zijn bijvoorbeeld ook aspecten van herinnering. Dit maakt de insteek van zijn boek breder dan enkel archeologie. Hierdoor is het een goede aanpassing van de gangbare definitie van monument van Susan Alcock.[9] De eed van Plataea legt bijvoorbeeld uit hoe de Grieken om gingen met vernietigde heiligdommen en met *poleis* die de kant van de Perzen kozen. Dit kan ook een literair construct zijn. Echter, het is wel een mogelijke verklaring voor het straffen van Thebe en het leeg blijven van de plek van de oude tempel van Athena. Daarnaast werden op het slagveld van Plataea bijvoorbeeld jaarlijkse rituelen uitgevoerd ter herinnering van de gesneuvelde soldaten.[10]

De kritische opmerkingen waren niet nodig geweest als de auteur niet als doel had om een collectieve Griekse herinneringscultuur te onderzoeken en een grotere geografische diversiteit aan te tonen. Ondanks dat enkele keuzes van de auteur goed worden beargumenteerd, komen die twee aspecten van zijn boek, naar mijn mening, niet geheel tot uiting. Daarnaast lijkt het soms alsof er een systematisch systeem mist ten opzichte van het categoriseren van de monumenten op betrouwbaarheid, maar over het algemeen is de discussie ten opzichte van de monumenten erg nuttig.

Al met al raad ik dit boek aan voor iedereen die zich bezighoudt met herinneringscultuur, de Perzische Oorlogen en oorlogsmonumenten in de oudheid. Het ontbreken van een conclusie is spijtig, maar de individuele discussie van de monumenten zorgt voor genoeg mogelijkheden voor vervolgonderzoek. Het is jammer dat de auteur enkele onderdelen van

mensenrechten werkbestand 1.indd 373 1-10-2020 23:18:09

Duffy's hoofdvraag niet geheel tot uiting komen, juist omdat het boek een nuttige toevoeging is aan de historiografie over de Perzische Oorlogen en herinneringscultuur.

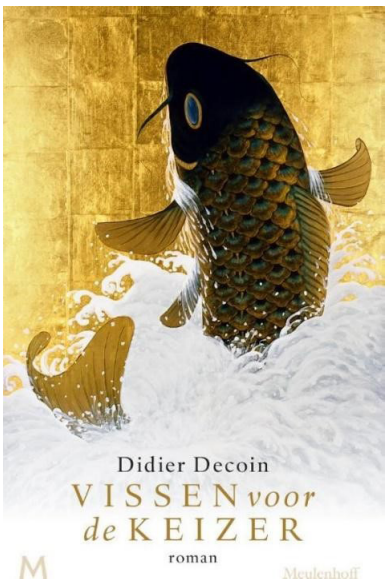
Pim Schievink

Noten

1. Xavier Duffy, *Commemorating Conflict: Greek Mounuments of the Persian Wars.* Archaeopress Archaeology, (Oxford: Archaeopress Publishing, 2018), 1.
2. Xavier Duffy, Commemorating Conflict, 14.
3. Xavier Duffy, 57-59.
4. Xavier Duffy, 65-66.
5. Xavier Duffy, 53, 125.
6. Xavier Duffy, 124-125. Het monument (een bronzen mast met drie gouden sterren in Delphi) op deze pagina's dient als voorbeeld.
7. Xavier Duffy, 17.
8. Xavier Duffy, 188.
9. Susan Alcock, *Archaeologies of the Greek Past: Landscape, Monuments, and Memories,* W.b. Stanford Memorial Lectures, (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), 28. "Places, structures, or objects deliberately designed, or later agreed, to provoke memories," Xavier Duffy, 29.
10. Xavier Duffy, 29, 50-52, 133, 145.

mensenrechten werkbestand 1.indd 374 1-10-2020 23:18:09

Didier Decoin, Vissen voor de Keizer (vertaald door Martine Woudt). Meulenhoff, 2018. ISBN 978-90-290-9230-2, 314 pag., ca. €20,99.

De existentiele zoektocht van de mens naar de betekenis en zingeving van het leven blijkt vaak niet in één mensenleven te kunnen worden volbracht. Uitersten van de levensloop testen individuen in deze zoektocht, en vervullen in sommige levens een hoger doel dat voor elk mens anders is. In de roman *Vissen voor de Keizer* probeert Didier Decoin die existentiële zoektocht van de mens over te brengen aan de hand van een verhaal over een Japanse weduwe.

Didier Decoin (maart 1945) begon zijn carrière als journalist in Frankrijk. Inmiddels heeft hij een twintigtal boeken op zijn naam staan, waarvoor hij verschillende prijzen ontving, waaronder de *Prix Goncourt*. Ook verwierf hij bekendheid als schrijver voor film- en televisieadaptaties. *Vissen voor de Keizer*, waar hij maar liefst twaalf jaar aan heeft gewerkt, betekende zijn definitieve doorbraak.

Decoin neemt de lezer ver terug mee in de tijd, naar het oude Japan van omstreeks de 10e eeuw na Christus. In de regio Shimae, in de provincie van Ise, leeft op dat moment de 27-jarige Amakusa Miyuki. Zij is recent weduwe geworden na het overlijden van haar echtgenoot Katsuro, de bekwaamste karpervisser van de provincie. Katsuro's taak als karpervisser was eenvoudig. Een paar keer per jaar kreeg hij de opdracht om de tempelvijvers aan het keizerlijke hof in Heijō-kyō te vullen met de schoonste koikarpers van Shimae. In ruil voor zijn verdiensten verkreeg Katsuro net voldoende middelen om zichzelf en zijn vrouw te onderhouden. Naast deze provisie verkreeg de regio Shimae ten gunste van Katsuro's daden een belastingvrijstelling. Het was daarom van groot belang dat de regio karpers zou blijven leveren, zelfs na de dood van zijn bekwaamste visser.

De karper heeft een speciale betekenis in Japan, omdat hij, evenals de zalm, erom bekend staat onbevreesd tegen de rivierstroming in te zwemmen.

mensenrechten werkbestand 1.indd 375 1-10-2020 23:18:09

De karper staat in de Japanse mystiek dus voor onverzetterlijkheid. Voor het overlijden van Katsuro had hij nog een aantal koikarpers gevangen en bij hen achter hun huis in een kunstmatige vijver geloosd. Omdat Miyuki het dichtst verwant was aan Katsuro, en bovendien het meeste afwist van zijn karpers, werd haar door de dorpsoudste opgedrongen de gevangen koikarpers te leveren aan het hof in Heijō-kyō. Deze opgave zal Miyuki's existentiële zoektocht naar de betekenis en zingeving van het leven worden. Een tocht zonder haar geliefde wederhelft waarmee ze haar leven had gedeeld. Gaandeweg zal ze te maken krijgen met de meest duistere kanten van het leven, en zal ze deze moeten trotseren als een karper die tegen de stroom in zwemt. *Vissen voor de keizer* is een boek vol symboliek, traditie en tragedie. Door het existentiële karakter van de reis van de weduwe heeft *Vissen voor de Keizer* in essentie een filosofische inslag. Op de laatste paar bladzijden van het boek wordt duidelijk wat het antwoord is op één van deze grootse existentiële vragen.

Decoin laat zien nauwkeurig onderzoek te hebben gedaan naar de Japanse mystiek en tradities. Dit valt bijvoorbeeld te merken aan het glossarium op de laatste paar bladzijden van het boek. Hier worden de Japanse benamingen die Decoin gebruikt in zijn boek kort belicht. Eén van die benamingen, de zogenaamde *kappa* – alleen al huiveringwekkend om over te lezen – gaat Miyuki tijdens de reis niet in koude kleren zitten. Binnen de Japanse mystiek staat de *kappa* namelijk voor een lugubere waterdemoon die zich zou ophouden in de rivieren en vijvers van Japan. Decoin omschrijft de *kappa* als 'een klein waterwezen met groenige schubben op zijn lijf, een soort kruising tussen een aap en een kikker' die bekend staat om zijn gruweldaden. Zo zou hij met zijn handen, die van zowel klauwen als zwemvliezen voorzien waren, via de anus van zijn slachtoffer, de lever er uit rukken om zich er tegoed aan te doen. Aangezien Miyuki tijdens de reis haar met watergevulde kokers geregeld moet verversen om de karpers in leven te houden, is ze genoodzaakt haar angst voor de *kappa* te overwinnen.

Naast de indrukwekkende kennis over Japan toont Decoin zich een meester in het omschrijven van het simpele bestaan van een vissersvrouw en haar gedachten. Voor deze beschrijvingen beroept Decoin zich op de zintuiglijke dimensie van zijn hoofdpersonage. Het zijn voornamelijk de reuk, smaak en tastzintuigen waarmee Decoin de gevoelens van Miyuki omschrijft. Dit komt het duidelijkst naar voren in de passages waarin Miyuki met Katsuro de liefde bedrijft. Omschrijvingen als: 'een sterke, organische,

mensenrechten werkbestand 1.indd 376 1-10-2020 23:18:09

gezouten geur, die de neusgaten van Katsuro binnendringt tijdens een ruige vrijpartij', komen vaker in het boek terug naarmate men verder leest. Decoin zijn omschrijvingen zijn hoogstwaarschijnlijk gebaseerd op de zogenaamde *Shunga*. De *Shunga* is een Japanse vorm van erotische kunst waarbij de nadruk, net zoals bij *Vissen voor de Keizer,* vooral ligt op de zintuigelijke dimensie van de mens. Deze sensuele uitingsvormen zijn typerend voor de Japanse cultuur en gaan ver terug tot in de Heianperiode (794-1185).

Wat betreft zijn historische relevantie is het boek zeker interessant voor de historicus vanwege de uitgebreide kennis over de Japanse mystiek. Tegelijkertijd blijft het ook een roman waarin de interne gevoelens van de verschillende karakters belicht worden. Decoin heeft hier dus een prachtige balans gevonden door een boek te schrijven dat zowel uitnodigend is voor de historicus als voor de gewone lezer onder ons. *Vissen voor de Keizer* is ondanks deze verscheidenheid aan thema's en elementen geen hoogdravend boek geworden en zeker de moeite waard om te gaan lezen.

Edgar Pelupessy

mensenrechten werkbestand 1.indd 377 1-10-2020 23:18:09